

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

обумовлену законом, неповну середню освіту, а й в різний спосіб продовжили своє навчання. 13 з них здобули навіть вищу освіту [2, с. 93, 201].

На тверде переконання В. Сухомлинського «завдання школи і батьків – дати кожній дитині щастя» [1, с. 77, 170]. Це стосується і тих дітей, яких прийнято вважати важкими. Про це ні на мить не забував видатний педагог.

Список використаних джерел

1. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Харьков : «Акта», 2012. 563 с.
2. «Обережно : дитина!» : В. О. Сухомлинський про важких дітей : тематич. зб. / упоряд. Т. В. Філімонова; за наук. Ред.. проф.. О. В. Сухомлинської. Луганськ : Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2008. 264 с.
3. Кузнецов О. А., Хромов Л. Н. Техника быстрого чтения. М.: Книга, 1983, 175 с.

ПОМЕТУН О. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ*

З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

Військовий стан в Україні обумовив нові неочікувані виклики, які сьогодні постали перед педагогами. Значна кількість дітей і вчителів опинилась за кордоном: в різних країнах, складних умовах перебування, з різним рівнем доступу до освіти. Важким випробуванням для дітей всіх вікових груп стала відсутність повноцінного спілкування з однолітками і вчителями, звичних умов проживання та навчання, відірваність від одного з батьків, відчуття самотності і розпачі, почасти ще й пережитого страху.

На подолання цих проблем було спрямовано пілотний (пробний) міжнародний проєкт «Education – not war» (Освіта проти війни), реалізований міжнародною організацією GAN International у співпраці з українськими експертами і педагогами протягом літа 2022 р. У проєкті взяли участь учительки з Харкова, Слов'янська, Краматорська, Костянтинівки та Білозерська Донецької області, Чернігова, Києва, Ірпеня, Полтави, Кривого Рогу, Гуляйполя, Одеси, Южноукраїнська Миколаївської області, Костополя, Вінниці, Тернополя. Метою діяльності було допомогти українським учителям, які часто самі є біженцями з територій, охоплених військовими діями, продовжувати навчати дітей – переміщених осіб, які волею долі опинились за кордоном у неймовірно складних обставинах.

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

Насамперед у проєкті передбачалась психологічна підтримка самих вчительок, які зазнали травм війни і перебувають у постійному стресі. На це було спрямовано спеціальні психотерапевтичні заняття з педагогами, що мали на меті не лише антистресову підтримку вчительок, але й озброєння їх спеціальними педагогічними інструментами – вправами для психологічної підтримки учнів. З досвіду проєкту і проведених поточних досліджень стану і підготовки вчительок-учасниць вже можна стверджувати, що така робота є дуже важливою з погляду забезпечення їх психологічного здоров'я і працездатності, які так само, як і учні глибоко травмовані обставинами, в яких опинились.

В рамках проєкту вчительки проводили щотижневі он-лайн зустрічі з учнями, які навчаються у школах за кордоном. Метою таких зустрічей було: з одного боку, надати дітям психологічну підтримку задля полегшення інтеграції в нову громаду, з іншого – підтримати їхні духовно-моральні зв'язки з батьківщиною і мотивацію щодо повернення в Україну.

Оскільки навчання проводилось дистанційно, проєкт передбачав педагогічну підтримку вчителів і надання їм матеріалів і рекомендацій для проведення занять – зустрічей з учнями. Завдання проєкту були інноваційними, тому вони потребували принципово нових підходів і програми занять з учнями. Експертна група проєкту розробила програму занять з урахуванням вимог психологічної підтримки дітей і реалізації вищезазначених завдань проєктної діяльності. Основними блоками контенту для зустрічей – занять з учнями експерти проєкту визначили: різноманітність як ресурс, основи сталого розвитку, основи критичного мислення. Кожен з блоків складався з 3-4 занять.

На початку проєкту вчителькам пропонувалось провести 1-2 вступних зустрічі, які мали на меті познайомити учнів одне з одним (групи учнів від 10 до 20 осіб формувались з дітей одного віку з різних класів і іноді з різних шкіл, яких запрошували вчительки), згуртувати групу та надати їм початкову психологічну підтримку. Для цього використовувались спеціальні інтерактивні методи і вправи (так звані «криголами») та найпростіші психотерапевтичні методи як ось: малювання, підтримуюче коло та підтримуючі діалоги/полілоги.

Перший блок змісту занять «Різнманітність як ресурс» ми спрямовували на посилення адаптації дітей у тому середовищі, де вони опинились: спостереження за традиціями, культурою нової країни, порівняння з українськими традиціями, збагачення життєвого досвіду дітей, розвиток прагнення навчатись у житті, мотивації до спілкування з представниками інших культур, розуміння правил життя у полікультурному світі та ін.

Другий блок проєктного контенту – «Освіта для сталого розвитку» мав на меті привернути увагу учнів до того, як принципи сталого життя реалізуються у різних країнах у поведженні людей щодо відходів, води та енергії. Невід'ємним складником діяльності учнів були випереджаючі «домашні завдання» на

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

дослідження довкілля шляхом спостережень, коротких опитувань, здійснення інформаційного пошуку за певної теми і презентація його на занятті. Підсумком цієї теми було обговорення того, який досвід і поведінку нам потрібно перенести на український ґрунт.

Цілями останнього блоку змісту «Критичне мислення мені потрібно завжди» було ознайомлення учнів з ефективними прийомами критичного мислення, які потрібні кожного дня (постановка запитань, оцінка достовірності інформації, узагальнення, порівняння та ін.).

Кожне заняття (40-50 хв.) складалось із вступної (психотерапевтичної та актуалізуючої) частини, основної – коли надавався необхідний мінімум інформації та відпрацьовувались уміння і навички учнів та підсумкової (узагальнення і обговорення набутого досвіду, самооцінка дітей та формувальне оцінювання результатів занятті вчителькою).

Під час спеціальних тренінгів професійного розвитку для учасниць проєкту вчительки отримують методичні поради, вчать використовувати незнайомі їм онлайн методи, методично вірно структурувати зустрічі, використовувати інтеракцію; коригують власні плани зустрічей, обмінюються досвідом. У створеній в Telegram групі учасниці ділились власними методичними розробками зустрічей, звітували про проведені заняття, розповідали, які питання виникали, що викликало найбільший позитивний відгук учнів, чого варто уникнути та отримували необхідну інформацію та консультації.

Проведені наприкінці роботи спеціальні дослідження засвідчують значний позитивний ефект проєкту як для вчительок, так і для дітей. Завершуючи процитуємо Олену Зарічну, вчительку, заступницю директора школи, яка пише на сайті проєкту: «У 2021/22 навчальному році в незалежній Україні з'явилося нове покоління учнів: діти війни. До ролі вчителів додалася ще одна: інтегрувати дітей-біженців в українське суспільство в умовах війни. Звичайні шкільні вчителі (не вчителі-герої!) є тим містком, який з'єднує школярів-біженців з Україною, її культурою, мовою, цінностями та майбутнім. Наш проєкт – про подорож тих, хто не боявся і не боїться ні обстрілів, ні труднощів, але продовжує навчати дітей».